

Ontwikkelingstheater voor Surinamers (1977)

Sieth Delhaas

Weerwoord, oktober 1977

Inleiding

Is het een vaststaande waarheid, dat negers lui zijn en dat Suriname ons, Nederland, handen vol geld kost? Dat eerste hebben we zonder meer aangenomen uit de berichten van de rijke plantagehouders in Suriname. Na de afschaffing van de slavernij, toen de vrijgelaten slaven het verachte werk niet meer wilden doen voor hun hardvochtige Nederlandse bazen, kwam de tweede waarheid erbij. Immers winst uit je plantage slaan met onbetaalde arbeidskrachten erop is eenvoudiger dan wanneer je arbeiders voor hun werk beloont. Er was dus geen winst meer te maken; de planters keerden terug naar Holland, maar niet voordat ze hun plantages verwoest (suikerriet, rijp of onrijp, werd uit de grond gehaald of afgemalen; koffieplanten werden met wortel en al uit de grond gerukt), hadden achtergelaten. Maar Nederland had een kolonie en een kolonie is er om geld op te brengen. Liefst veel. Daarom werden er vanuit Holland allerlei proeven genomen om culturen op gang te brengen. Vanzelfsprekend kosten experimenten geld, veel geld zelfs. Maar het één na het ander mislukte: de korte goudkoorts op het eind van de vorige eeuw waaraan het gouvernementsbestuur leed, de rubberaanplant en de bacovecultuur.

Alles mislukte door verkeerd beleid. Alleen de winst leek belangrijk. En de Surinaamse bevolking bleef wat ze al eeuwen was: arm en kansloos. Waar blijft dan al dat geld dat Nederland er jaar in jaar uit insteekt?

Surinamer wie ben je?

Zo zit je als Surinamer met een minderwaardigheidscomplex. Je betekent niets en je kunt niets. En zo is de houding van veel Hollanders tegenover de Surinamers: je kunt met die lui toch niets beginnen en ze maken alleen maar ons geld op. Het wordt hoog tijd dat aan de gedachtegang van beide partijen een eind wordt gemaakt. De Surinamer, van welke herkomst hij ook mag zijn, zal zijn zelfbewustzijn terug moeten krijgen. De Hollander zal voor zijn eigen bestwil in moeten zien dat de zaken totaal anders liggen dan hij maar voetstoots heeft aangenomen. Of die verandering vlug zal gaan? Wat wordt er in de geschiedenislessen over verteld? Ik lees in een geschiedenisboek voor mavo, uitgegeven in 1972 slechts 60 regeltjes over onze 'rijksdelen in Midden-Amerika'. Het verhaal houdt zich heerlijk op de vlakke: Tussen 1650 en 1830 werden meer dan 300.000 neger-slaven aangevoerd. 'Wie waren daar verantwoordelijk voor en hoe kwamen de Hindoestanen, Javanen en Chinezen in Suriname terecht?

Daarom is het goed nieuws, dat op 14 oktober in het Amsterdamse Sousterrain Theater het ‘Derde Wereld Theater’ in première gaat. De groep ‘Pimba doti’ (mengsel van aarde en klei, dat door de Boslandcreolen in Suriname wordt gebruikt om het gezicht mee in te smeren voor een ritueel), wil de toeschouwer de ontwikkeling laten zien van derde wereldlanden die vechten tegen apartheid en uitbuiting. Dit alles door middel van teksten en muziek, zang en dans uit Afrika, India, Latijns-Amerika, de Nederlandse Antillen en Suriname, geschreven door derde wereld auteurs die hier tot nog toe niet aan het woord kwamen. Aan het derde wereld theater werken mee een groep Surinamers en een Zuid Afrikaan. Judith de Kom heeft de algehele leiding.

Weet je wie je bent?

Judith de Kom (46 jaar), groeide als dochter van een Surinaamse vader (Creool) en een Hollandse moeder met twee broers in Nederland op. Haar vader was accountant, ging in de oorlog in het verzet, werd op straat door de Duitsers opgepakt. Pas in 1960 werd zijn lichaam gevonden in een massagraf. Intussen leefde het gezin De Kom in Nederland een teruggetrokken bestaan.

Judith: ‘Mijn moeder had nauwelijks contact met anderen en helemaal niet met Surinamers. Na mijn middelbare schoolopleiding werkte ik als jeugdwerkster onder de asfaltjeugd in Den Haag. Later heb ik een toneelopleiding gevolgd. Maar aan de slag kwam ik niet. Er zijn te weinig rollen voor gekleurde acteurs. Na mijn opleiding kwam ik in contact met iemand die voor blinden wilde voorlezen en die mijn stem mooi vond. Zo kwam ik bij het ‘gesproken boek’ terecht.’

Intussen was Judith de Kom met een Nederlander getrouwd. Ze kwam wat meer dan in haar jeugd met Surinamers in contact en op een goede dag in 1968 vroegen een paar Surinaamse studenten haar: ‘Weet je eigenlijk wel wie je vader was?’ Op die dag hoorde Judith, dat haar vader een Surinaamse verzetsstrijder was, zich sinds zijn komst naar Nederland als 22-jarige jongeman intensief bezig had gehouden met de strijd van de arbeidersklasse en zich politiek zeer betrokken voelde bij de gang van zaken in Suriname.

In december 1932, 34 jaar oud keerde hij met zijn gezin terug naar Suriname omdat zijn moeder ziek was. Daar zag hij pas goed de ellende van zijn volk. De crisis had in zijn ‘Sranang’ (Suriname) mensonterende vormen aangenomen. Hij besloot te blijven en een adviesburo op te richten.

Hij probeerde de arbeiders te organiseren om op die manier hun positie te verbeteren. De koloniale overheid voelde zich hierdoor zo bedreigd, dat ze Anton de Kom arresteerde. De dag daarop trok een grote menigte naar het gouvernementsplein waar de vrijlating van De Kom werd geëist. De politie opende het vuur op het samengestroomde volk. Er vielen twee doden en tweeëntwintig zwaar gewonden. Hoe ongegrond die arrestatie was bewijst wel het feit, dat De Kom niet vervolgd werd, maar drie maanden later met zijn gezin op

de boot naar Nederland werd gezet. Daarvandaan bleef hij vechten voor de maatschappelijke verbeteringen van de Surinaamse bevolking.

Werk voortzetten

Toen ook hoorde Judith dat haar vader een boek had geschreven, dat in 1934 bij Contact in Amsterdam was uitgegeven, getiteld 'Wij slaven van Suriname' (isbn 9789025433895).

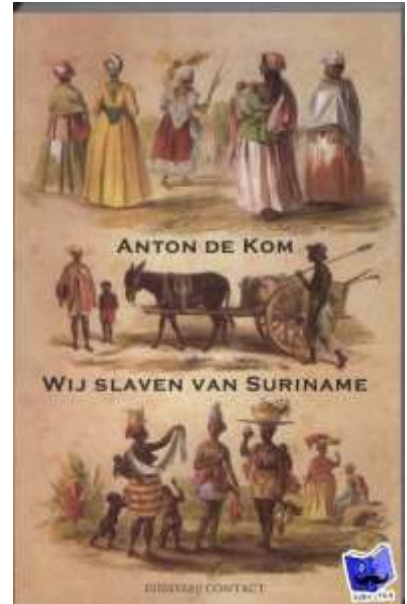
Het lezen daarvan moet haar enorm hebben aangegrepen. Haar moeder had door alle ellende die zij na de verbanning van haar gezin uit Suriname en de dood van haar man in de oorlog had ondervonden, niets daarover aan haar kinderen verteld.

Judith leerde door dit boek pas de ware geschiedenis van Suriname kennen.

Haarfijn heeft haar vader die beschreven, bekeken door de ogen van een Creoolse neger, die eens als jongen van zijn grootvader hoorde vertellen: 'op die plantage ben ik met een 'zevenhoekse Spaanse bok' (martelmethode) gestraft, daar is grootmoeder vermoord omdat ze niet bij de meester wilde slapen en daar is ook oom Jantsie opgehangen.'

Het is een andere geschiedenis geworden dan die wij in onze eigen geschiedenisboeken kunnen lezen. 'De negerhut van oom Tom' doet ons met de vinger wijzen naar die wrede Amerikanen; het boek van Anton de Kom doet je schamen dat je een Nederlander bent. Zeker als je beseft dat De Kom naar ons kijkt als Christen, die zich afvraagt waar die blanke Christenen toch het recht vandaan halen om zó te handelen.

Wie het boek wil lezen kan het (weer) krijgen in de boekhandel of lenen in de bibliotheek. Op aandringen van Surinaamse groepen werd het boek na 40 jaar in 1971 opnieuw uitgegeven en moest nog enkele malen herdrukt worden, het werk van Anton de Kom wordt voortgezet!

Vraag bij jongeren

Het werk van haar vader voortzetten; dat wist Judith als haar opdracht, nadat ze alles had verwerkt. In 1968 vertrekt ze naar Suriname. Sprak er met mensen die haar vader gekend hadden en ging op scholen lezingen houden over Surinaamse schrijvers en dichters.

Judith: 'De publikaties in de eigen Surinaamse taal waren net op gang gekomen. Ik wilde de jongeren op de scholen laten zien hoe ze bewuster Surinamer konden zijn. Eigenlijk was de tijd er toen net rijp voor. Er was een dichterscollectief opgericht. Mijn programma voor de scholen sloeg erg aan en ik ben daarna nog enkele keren terug geweest naar Suriname. Aangemoedigd door het succes daar ben ik met eenzelfde programma begonnen in Nederland. Op het ogenblik is er bij jongeren veel vraag naar informatie over de derde wereld. Ons programma hebben we daarom gericht op leerlingen van het VWO, van sociale en pedagogische akademies. Nadat ik jarenlang alleen had gewerkt, ontmoette ik een

gitarist. Later ontmoette ik andere studenten en begonnen we avonden te verzorgen. Wie is de Surinamer eigenlijk? Dat willen we tussen poëzie en proza doorvlechten.

Voorlichting dus. Het geschiedenisboek vertelt over Columbus die Amerika ontdekte. Als ik zeg *ontdek*, dan denk ik dat er verder niets was. Over de mensen die er woonden wordt niets gezegd. Maar de mensen die daar leefden hadden al een enorme cultuur achter zich en daar wordt nooit iets over gezegd. We stellen ook de ontwikkelingshulp van nu ter discussie. Zitten die landen uit de derde wereld wel zo op de ontwikkeling te wachten zoals die in het Rijke Westen heeft plaats gehad? Zijn de mensen er zo veel gelukkiger op geworden? Wat wil dat rijke westen met zijn hulp?’

Intussen zijn er al afspraken voor voorstellingen voor jongerengroepen in Utrecht, Leiden en Rotterdam. Subsidie is er toegezegd, zodat jongerengroepen die het ontwikkelingstheater graag willen laten optreden geen moeilijkheden behoeven te hebben met de financiën.

Inlichtingen bij Judith de Kom – Eindhoven tel. 040-862875